

16. KAPITOLA MŮJ DOMÁCÍ MAZLÍČEK

Český jazyk 2 – učebnice, str. 94–99

Kapitola přináší zásadní tvaroslovné učivo, a to **slovesa**. Po porozumění poučce žáci dokáží uvést příklady a vyhledat v textu slovesa vyjadřující konkrétní činnosti, s nimiž mají žáci praktickou zkušenost, nejspíše „co osoby a zvířata dělají“. V dalších případech (např. co dělají věci, nebo co se s entitami děje) zatím nemusíme jistotu vyžadovat.

V kapitole se řeší i problematika z oblasti slovní zásoby – **slova citově zabarvená**.

Téma slova citově zabarvená **zprostředkujeme** žákům opět postupem od konkrétní jazykové praxe, kterou znají (označení psů různými slovy) návodně přes odhalení podstaty (proč jsou psi označeni různými slovy, proč jsou oči označeny jako očka, proč jsou v básni různá oslovení jednoho psa; můžeme přidat Řekni, která další oslovení pro psa jsi slyšel(a), nebo která používáš) až k vyvození závěru v poučce. Při zmínce o slovech vulgárních upozorníme na nevhodnost jejich užívání v určitých komunikačních situacích a uvedeme příklady podle aktuální situace ve třídě.

Ještě větší důraz klademe při vyvozování sloves na vědomosti a dovednosti, které žáci už mají. Vybrány jsou naprosto konkrétní činnosti, které si žáci dokáží bez problémů

představit a jmenovat obdobné (co dělá pes). Neopomeneme zdůraznit různé tvary tohoto slovního druhu.

Okruh RVP:

Učivo a činnosti této kapitoly podporují především následující **očekávané výstupy**:

Žák:

- plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti;
- porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti;
- respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru;
- volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích;
- na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev;
- porovnává významy slov;
- rozlišuje slovesa.

Cíl:

Žák dokáže uvést příklady sloves a vyhledat v textu slovesa vyjadřující konkrétní činnosti, s nimiž má praktickou zkušenost, nejspíše „co osoby a zvířata dělají“. Žák vyhledává v textech citově zabarvená slova a rozlišuje situace a kontext, v nichž tato slova smysluplně užívá.

Motivace:

Úvodní text, rozhovor o našich domácích mazlíčcích.

Můj domácí mazlíček

Snad každý v naší ulici má psa. Je to taková psí ulice. Někde mají psa, jinde **psíka** nebo **pejsánka**. Na konci ulice je slyšet pořádný **hafan** **Ďas**.

Náš pes je chytrý a přítulný. Má krátkou hnědou srst. Zelená očka se mu lesknou jako korálky. Odpoledne ho cvičím na zahradě. Volám: „K noze!“ Když zavolám „Lehni,“ Lord se položí do trávy. Nejraději si hraje na honěnou. Já zase na schovávanou. Křiknu: „Hledej!“ a Lord hledá. Vždycky mě vyčmúchá.

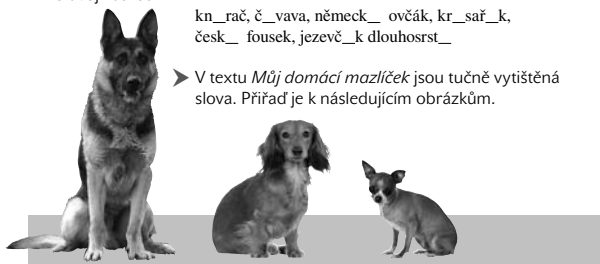
Včera k nám vlezla cizí kočka. Lord ji honil, ale utekla na strom. Štěkal: „Rafff, rafff.“ To už volala maminka: „Lukáši, Lorde, pojďte domů, vy rošťáci!“

1 Řekni, jak jsi poznal(a), kdo vypráví o svém psu. A kde ses dozvěděl(a), jak se pes jmenuje?

2 Doplň **i**, **í**, **y**, **ý**. Slova opiš. Vyznač slabičnou a hláskovou stavbu slov s dvojhláskou.

kn__rač, č__vava, německ__ ovčák, kr__sař__k,
česk__ fousek, jezevč__k dlouhosrst__

► V textu *Můj domácí mazlíček* jsou tučně vyištěná slova. Přiřaď je k následujícím obrázkům.

- Pokus se vysvětlit, proč Lukáš neoznačil všechny psy slovem **pes**.
- Vysvětlí také, proč oči svého psa označil jako **očka**.

• Pes, který štěká, nekouše.

Můj domácí mazlíček

3 Přečti si, co napsal Jiří Žáček.

Jak se člověk zlobí na psa

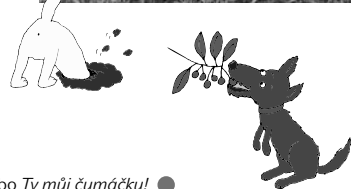
Obludu chlupatá!
Zraloku ušatá!
Smetáku ušmudlaná!
Zlobidlo neposlušný!
Hafání halamo!
Ušatý torpédo!
Ometáči s cupitáčem!
Kamarádičku!
Ty naše zlatíčko!
Ty můj čumáčku!

► Myslíš, že autor oslovuje více psů?

► Přemýšlej, jak se mohl chovat pes, když ho člověk oslovil:

Smetáku ušmudlaná! nebo *Ty můj čumáčku!*

Slova, která obsahují i vztah člověka k tomu, co označují, se nazývají **citově zabarvená**.

Mohou to být slova **zdrobnělá**, např. **autíčko**, **lichotivá**, např. **hajaj**, ale taky slova **hanlivá**, např. **rachotina**, **chrnět**, nebo **vulgární** („neslušná“).

4 Jak asi oslovuje maminka Lukáše, když si spolu povídají před spaním? Použij slovo citově zabarvené.

• Znáte jinou báseň Jiřího Žáčka? Podívejte se na str. 31.

• Znáte někoho, kdo má doma nějakého neobvyklého domácího mazlíčka? Vyprávějte.

Pomůcky:

Zvuková nahrávka, atlasy psů, koček, příručky o tom, jak se chovají některá zvířata, knihy s příběhy dětí a zvířat (ne pohádkové – C. Aubryová: *Bella a Sebastián*, O. Perovská: *Tygrík Vaska*, E. Knight: *Lassie se vrací* – výběr podle aktuální situace), učebnice *Prvouka pro 1. ročník* z Nakladatelství Fraus, časopisy s televizními programy...

Mezipředmětové vztahy:

Prvouka (Člověk a jeho svět) – Rozmanitost přírody, Místo, kde žijeme.

Matematika – porovnávání.

Hudební výchova – písně *Skákal pes, Kočka leze dírou, ...*

Literární výchova – knihy s příběhy dětí a zvířat, o zvířatech – např. F. Nepil: *Já, Baryk*, K. Čapek: *Dášeňka, čili život štěněte*, filmy – např. *Pod Jezevčí skálou, Na pytlácké stezce, Beethoven*.

Výtvarná výchova – námět *Co potřebuje moje zvířátko* – modelování.

Pracovní výchova (Člověk a svět práce) – Konstrukční činnosti. Námět *Zvířecí přibyték* (výběh) ze stavebnice.

Tělesná výchova – hra *Honzo, vstávej*.

Didaktické hry:

Žouželení (rozvoj komunikativních dovedností, logického myšlení a paměti)

Místo daného slovesa **žouželíme**. Žák si myslí sloveso a ostatní hádají, o jaké se jedná. Smějí tvořit jen ty

otázky, na něž se odpovídá **ano** či **ne**, např. *Žouželíš ráno? Žouželíš v posteli? Používáš při žouželení kartáček na zuby?* Apod.

Činnosti:

Úvodní text

Text má pro žáky silný motivační náboj, který využijeme při rozhovorech o domácích mazlíčcích žáků i při vypracování mnohých cvičení v učebnici. Je to text, který se velmi dobře hodí k ilustrování žáky (mezipředmětový vztah s Vv). Nezapomeneme využít malých ilustrací – psi boudy dříve a dnes (domácí pelíšky), pravidla pro použití náhubku a vodítka...

1 Řešení: *Až v závěru textu, když maminka na Lukáše volá; jméno psa se prvně objevuje uprostřed textu, když je místo slova pes užito právě jméno.*

2 Řešení: *knírač, čivava, německý ovčák, krysařík, český fousek, jezevčík dlouhosrstý.*

Další úkoly pro žáky: popiš, jak psi vypadají, přines do školy publikace o psech, informace z internetu...; seřaď názvy psů podle abecedy (pozor na přídavná jména).

➤ Řešení: *hafan, psík, pejsánek (u posledních dvou připouštíme diskusi).*

5 Řekni citově zabarvená slova pojmenovávající Zuzanu a Josefa. Potom říkej citově zabarvená jména svých spolužáků.

➤ V textu *Jak se člověk zlobí na psa* chybí to, co pes udělal. Už jste říkali, co to mohlo být.

Pes **rozkousal** bačkory, **vyhrabal** díru v trávniku, ale jindy **přiběhl** na zavolání, **našel** člověka zasypaného lavinou...

➤ Pokračuj dál. Doplnuj stručně to, co všechno mohou dělat psi. Řekni, která slova by byla ve tvém pokračování vytištěna tučně.

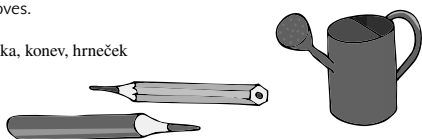
! Slova, která vyjadřují, co osoby, zvířata nebo věci dělají nebo co se s nimi děje, se nazývají **slovesa**. Např. *rozkousal, píše*. Každé sloveso má různé tvary (*rozkousat, rozkousali* bychom, *bude psát, psal* jsem).

6 Říkej, co všechno mohou dělat domácí mazlíčci **papoušek, králík a kočka**.

Papoušek létá, mává (křídly)...

7 Řekni, co dělají tyto věci nebo co se s nimi dělá. Vymýšlej více sloves.

nůž, tužka, pastelka, konev, hrneček

8 Řekni co nejvíc sloves začínajících písmenem **Č**. Některá napiš. ●

Můj domácí mazlíček

9 Uspořádej fotografie tak, jak se příběh stal. Vyprávěj.

Chcete mě?

Můžeš použít slova z nabídky:

nabízet, zbavit se, vyhodit, čekat, toužit, přát si, umístit, zatelefonovat, vybrat si, hladit, starat se, pečovat, poděkovat, radovat se

10 Dokonči věty správným tvarem slova ze závorky. Některé věty napiš.

Na drátech sedí čtyři (jiříčka). Večer jsme zahlédli dva (ježek).
Na bílé (jelen) a (laň) se chodíme dívat do obory. Můj kamarád má tři (křeček).
Přes pole běží dva (zajíc). Někdy pozorujeme letící (pták).

■ Která ze zvířat jsi nedávno viděl(a)? Vyprávěj.